

України імені В. О. Сухомлинського
м. Київ
Україна

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля...
(М. Рильський)

Освітній процес забезпечується різноманітними навчальними засобами, зокрема й використанням довідкової літератури – універсальних інформаційних джерел. Тому вже з початкової школи потрібно давати учням загальні відомості про неї, розкрити її значення не тільки в навчанні, а й загалом в житті людини, навчити правильно нею користуватися та розвинути інтерес до довідкової літератури.

В умовах технічного прогресу і соціокультурного розвитку неможливо уявити життєдіяльність людей без різних типів довідкової літератури, починаючи від інструкцій з експлуатації різних пристроїв і закінчуючи фундаментальними багатотомними енциклопедіями. Важливе значення та інтерес читачів до довідкової літератури підтверджується постійним її перевиданням з доповненими й удосконаленими матеріалами. Надаючи в стислій формі велику кількість інформації, довідкові видання стають незамінними для вирішення навчальних, наукових, професійних проблем та для задоволення цікавості й допитливості.

Довідковим називають видання, що містить лаконічно викладену інформацію – відомості наукового, науково-популярного чи прикладного характеру, розміщені в порядку, зручному для швидкого пошуку.

Основними видами довідкових видань є словники, енциклопедії, довідники, визначники, атласи, путівники, буклети–календарі, проспекти, каталоги. Існують і спеціальні видання: бібліографічні, біографічні,

біобібліографічні покажчики, списки, огляди. До довідкової літератури відносяться й статистичні збірники, хроніки історичних подій, календарі знаменних дат, путівники. Різні за тематикою і цільовим призначенням ці книжки є обов'язковою частиною бібліотечного фонду. Це ті джерела інформації, з яких можна довідатись про певні події, явища, персоналії, уточнити те чи інше поняття, зробити переклад слів з однієї мови на іншу тощо.

Для ефективної роботи з цими виданнями потрібно мати точну уяву про те, які з них забезпечують одержання необхідних даних, оскільки вони надзвичайно різноманітні за формою, повнотою, обсягом, тематикою інформації, характеризуються якостями необхідності, корисності, новизни. Саме тому довідкова література відрізняється специфічним способом подання інформації, особливою структурою та використанням засобів пошукової орієнтації. Для довідкових видань матеріал відбирається, обробляється і систематизується відповідно до цільового призначення: дати відповіді на передбачувані питання читача, який може отримати потрібну відповідь, звертаючись до конкретної частини видання.

Найважливіша вимога до укладання довідкового видання – розробка його змісту з урахуванням потреби певної читацької групи та конкретні завдання видання. Будь-яке довідкове видання відповідає типу інформаційного запиту з відповідною структурою, змістом, способом подання інформації. Довідкове видання усуває розрив між знаннями авторів і неповним знанням читачів.

Формувати в учнів навички користування довідково-бібліографічною літературою потрібно з використанням різних форм та методів навчання, а саме: бесіди, огляди літератури, інтелектуальні та рольові ігри, бліц-турніри,

літературні експрес-подорожі, ігротеки, вікторини, прес-марафони, прес-мозаїки, бібліографічні ревію, бібліографічні лоції тощо.

Заняття з бібліотечно-бібліографічної грамотності сприятимуть оволодінню учнями стійкими вміннями пошуку інформації, користування книжкою як інформаційним джерелом, розвитку читацької культури загалом. Проведення такого роду занять забезпечує поступове й послідовне набуття та поглиблення знань про довідкову літературу, культуру роботи з нею. Бібліотечні уроки навчають дізнаватися про зміст книжки без її прочитання, користуватись довідковими виданнями і періодикою, картотеками і каталогами, які розкривають юним читачам фонд кожної бібліотеки.

Мета цих уроків підпорядкована формуванню у користувачів свідомого і зацікавленого ставлення до книжки, потреби в систематичному читанні, виробленні навичок самостійного вибору книжок для читання та їхнього пошуку в бібліотеці. Відбір матеріалу має здійснюватися диференційовано, щоб охопити всі вікові категорії читачів шкільної бібліотеки залежно від рівня їх бібліотечно-інформаційної грамотності.

Отже, головне завдання довідкової літератури – дати в стислому викладі необхідні читачеві відомості. Така література сприяє систематизації знань, накопичених наукою і практикою. Специфіка її полягає в певному відборі фактів, особливій мові та стилі, лаконізмі викладу потрібної інформації. Використання довідкових видань дозволить виробити стійкий інтерес до читання, глибше вивчити певне питання, зрозуміти прочитане.

Довідкові видання допоможуть бажаючим поглибити знання, одержані в навчальних закладах, удосконалювати фахову підготовку, ефективно організувати роботу, розуміти явища суспільного розвитку, науки і техніки.

Литовченко Віктор

к.філос.н., доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін